

A nyitó gyakorlatok óriási mozgásteret engedtek a résztvevőknek az eredeti mese feldolgozásához. A játékező hozta be a Kutatóintézet gondolatát, és utólag a professzor halálát is. E megkötésekön kívül a résztvevők alkották meg az elképzelt múlt és a fizikai megjelenés részleteit, letárgyalták a farkasokkal való találkozást, döntést hoztak a jövőjükéről, és bemutatták e döntés következményeit. A vezető és a csoport is nagy szabadságot élvezett a keretrendszeren belül, de el is kellett fogadniuk bizonyos korlátokat szerepeikben és cselekvéseikben, melyeket a fikció teremtett. Újságíróként vagy farkasként erőteljes élményeket szereztek. A farkasokkal való találkozás során valódi feszültséget és kényelmetlenséget élhetnek meg. Elragadtatást és bizonyos fokú empátiát eredményez, de ezek átértelmeződnek, amikor az újságírók kezdi megérteni, hogy a farkasok intelligensebbek, mint az emberek, és értékrendjük „civilizáltabb”, mint sok emberé. A drámaóra a szabadság, az integráció, az emberiség más fajokkal való kapcsolatának, valamint a tudomány felelősségének kérdését veti fel. A résztvevők gyakran reflektálnak arra, hogy a dráma esztétikailag távolítva, de emellett erőteljes analógia segítségével teszi lehetővé a fizikai, kulturális és faji különbségek vizsgálatát.

Révész

– egy sorsfordulat körüljárása a dráma tanítási dráma eszközeivel –

Török László Dafti

Csoport: középiskolások vagy felnőttek (*páros létszámmal!*)

Körülmények: két tanóra, megfelelő nagyságú játéktér, minden szereplő számára szék

Kellékek: CD a zenei bejátszásokhoz, csomagolópapír, filctoll, íróeszközök

Téma: Egy szép karrier előtt álló, életvidám, energikus, táncművészettel foglalkozó óvónő váratlan balesetet szenved és tolószékre kényszerül. Kilátástalanságairól-kilátásairól gondolkodunk közösen, megismerve a valóságból vett történet valódi végkimenetelét is.¹

Történet: A drámafoglalkozás a Duna Televízió által 2002-ben sugárzott életinterjú alapján készült.

Tanulási terület: A kiút keresése válságos helyzetekben. A segítői szerep mélységeinek megélése.

Fókusz:

1. Hogyan tud talpra állni az, aki egy sorscsapás révén úgy érzi, elveszítette életének minden értelmét?
2. Tényleg igaz az, hogy: „*Ami nem öl meg, az megerősít?*”

Keret: A játszók a tragédiát elszenvedett főhős, illetve közeli ismerőseinek, barátainak szerepébe léphetnek a sorsfordulatot jelentő baleset előtti és utáni időkben.

Ráhangolás

Az óra központi képe egy székhez – kerekesszékhez – fog kötődni. És a mozgásképtelenséghez. És a kapcsolatokhoz. Ez a szervező ereje a ráhangoló, pergő tempójúnak szánt – feltételezésem szerint ismertnek vehető – gyakorlatsornak.

1. „Fúj, fúj, fúj a szél, annak fúj a szél, aki...” (*ismerkedjünk, mozogjunk e székfoglalóval*)
2. „Akadémiai székfoglaló” (*éljük át, hogy felugrunk a székről, szaladunk, együttműködünk*)
3. „Helycsere tekintetváltással” (*kontaktusteremtés és akcióindítás – székről, székre*)
4. „Hangradar” (*a széken ülő adja a – segélykérő – hangot, a „vak” ez alapján találja meg*)

Figurateremtés

Szándék szerint jó lenne minél energikusabb, élettel és értékkel telített, nagyon erős pozitív jövőképpel, egészséges karriervágygal rendelkező főhőst teremteni – főleg azért, hogy a balesettel megteremtődő kontraszt, értékvesztés minél hitelesebb, erőteljesebb legyen.

1. SZEREP A FALON

A tanár által megadott peremfeltételek mellé gyűjtünk össze minél több olyan dolgot (külső, belső jellemvonásokat, szokásokat stb.), amelyek segítségével egyre árnyaltabb képet kapunk. A kapott rajzot főtesszük a falra, és a későbbi jelentésgazdagodást is jelöljük rajta.

¹ Hasonló témájú foglalkozás: Lipták Ildikó: Szabadesés. Drámapedagógiai Magazin 12. szám (1996/2). (A szerk.)

Peremfeltételek:

- Hősünk 23 éves óvónő, neve Szegedi Anna Alma. Ki Annának, ki Almának hívja...
Mivel beszélő neveket választottam, ideírom a jelentéseket: Anna = a héber Hannah névből > kegyelem, Isten kegyelme, kellem, báj, kecsesség. Alma = a germán Amalberga rövidülése > erőfeszítés a harcban + védelem. Az Anna név „báj, kecsesség” értelme már most kiderül, a többi az óra végén!
- Férjezett, a férje mérnök. Boldog házasságban élnek, egyelőre albérletben, de befejezéséhez közeledik a férje által tervezett ház építése. Már a belső munkálatok folynak.
- Két dolog tölti ki az életét: az óvoda és a tánc. Imádja a gyerekeket, kreatív módon neveli őket, a szülők is rajonganak érte. A szülők közül többen is tagok valamelyik tánc csoportjában. Működik csoportja egészségmegőrző jelleggel, de van olyan is, amelyikkel kortárstánc előadásokon dolgozik. Elismerő kritikákat kapott már különböző versenyek zsűrijétől. Nem lehet elég korán kezdeni: már az óvodában is van tánc csoportja!

A csoport tegye minél egészségesebbé a képet Annáról a SZEREP A FALON konvenció során!

2. Az öröm képei: ÍRÁSOS FORMÁK, ÁLLÓKÉPEK, REVÜ, MONTÁZS

Minden felkínált munkaforma közös hozadékanak gondolok valamekkora boldogság-mennyiséget. Egy ember nagyon jól érzi magát a bőrében, a helyén van, szereti, amit csinál, szeretik azok, akikkel csinálja. Ezt járjuk körül az említett munkaformákkal, kiscsoportokba szerveződve. Fontos, hogy minden kiscsoport úgy rögzítse munkája eredményét, hogy bármikor megismételhető legyen!

- A) HATÁRIDŐNAPLÓ: Anna tele van tervekkel, felkérésekkel. Ő maga is tovább szeretne tanulni, mélyíteni a tudását, ezt átadni. Táncképeken dolgozik, de a legkülönbözőbb helyekre hívják edzőnek is. Néha azt sem tudja, hol áll a feje... (A kiscsoport Anna határidőnaplójából mutat meg szemelvényeket.)
- B) PRÓBAKÉPEK: A legtehetségesebbekből álló csoportjával egy táncfantázián dolgozik. A témát a mindennapokból meríti, a munkacím: „Székfoglaló”. A tér különböző pontjain elhelyezett székeknek, az általuk meghatározott emberi viszonylatoknak fontos szerep jut. Rengeteg ötlet variációjával készül a táncjáték. (A kiscsoport ezekből a variációkból mutat meg ÁLLÓKÉPEKBEN néhányat Kiss Erzszi zenéjére, illetve a MONTÁZS-ban majd más szerveződés szerint.)
- C) ÁBRÁNDKÉPEK: Anna és csapatai sokat tervezgetnek, ábrándoznak. De nemcsak a szakmai sikerekről, hanem a közös emberi pillanatokról is (farsangi buli; látogatás Annánál kisbabája születése után stb.). (Anna közösségeinek jövőbeli pillanatairól állít össze egy kis fényképalbumot ez a csoport.)
- D) E-MAIL ÖZÖN: Anna laptopja szinte állandó üzemmódban van. Alig bír válaszolni a sok üzenetre. A sok gyakorlati egyeztetés mellett az igazi gyöngyszemek azok a pozitív megerősítést jelentő küldemények, amelyeket azoktól az emberektől kap, akikhez szenvedélyesen végzett munkája köti: az óvodásai és/vagy szüleik, valamint a táncosai. Néha csak pár sor, néha egy hosszabb leírás, és gyakori a szkennelrel átküldött ovis rajz. (Szöveges, rajzos üzenetek készítése e kiscsoport lehetősége.)

Az egyeztetés után sorban megnézzük a kiscsoportok munkáit – REVÜ –, elemezve, hogy mennyiben mélyült tovább a képünk Annáról. (Lehetőség a SZEREP A FALON bővítésére!) Majd megpróbálkozhatunk a MONTÁZS konvenció segítségével a különböző formák egyidejű játszátásával újabb megerősítések, jótékony feszültségek létrehozása végett.

3. A sorsfordulat: NARRÁCIÓ, JELMEZŐLTÉS/TÁRGYHASZNÁLAT, ÍRÁSOS FORMÁK

Ezen a ponton sokat gondolkodtam. Nem állítom, hogy tévedhetetlen megoldásra jutottam. De hát a drámatanár sorsa az örök kísérletezés. Anna balesetéből nem akartam semmit megjeleníteni. És, ha jól megnézzük az óra további menetét, a valódi krízishelyzetbe jutott Anna egyedi szerepfelvételét sem kínálom meg, csupán a közös gondolkodást, vagy egyfajta csoportos átélés lehetőségét. A hitelesség terhe túl nagy? Talán... Durván elügyetlenkedett kisrealizmusra semmi szükség, a narráció közvettségével – s így távolságával – behozott döbbenetes hírt erősebbnek gondolom. A „sima” narratív monológ mellé azonban hiányzott valami. Ami egyszerre kézzelfogható is, realitásában és szimbolikájában egyszerre erős, illetve még valami, ami kicsit elvontabb formában hozzátesz egy hatáselemet a tragikus pillanathoz. Ezért döntöttem az e narráció közben darabokra szakadó csomagolópapír mellett. Anna elkeseredettségéből is kifejez valamit, akusztikailag is jelezheti a cafatokra szakadó életet, jövőt – de hordozza az újraelkezdés, újra egésszé(!) illesztés lehetőségét is. Tehát: a tanár elmeséli, mi történt Annával – lásd NARRÁCIÓ – miközben a középre kitett (kerek)széket – TÁRGYHASZNÁLAT – borító csomagolópapírt lassan négyfelé tépi. A papírdarabokkal később csoportmunka zajlik!

NARRÁCIÓ

Anna, fejében zsongó tervekkel, egyik készülő koreográfiájának dallamát önfeledten dúdolgatva, egy áprilisi péntek délután, amikor az időjárás már engedte, hogy szellőztessenek, a házukban dolgozott. A vidéki úton lévő férjét is szerette volna meglepni. A leendő gyerekszoba falára festett különböző mesefigurákat. A szoba az emeleten volt, közvetlenül a lépcsőfeljáró mellett. A galéria korlátja még nem készült el, mindig a fal mellett közlekedtek. Az egyik kiürült festékes pohárba tölteni kellett. Ott volt az ötliteres festékesdoboz a szigetelőanyag mögött. Csak egy kicsit kellett odébb rakni a bálát. Anna megemelte a nem túl nehéz anyagot, és ekkor elég volt egyetlen rossz mozdulat: a bámulatos hajlékonyságú, edzett nő megcsúszott, megtántorodott, nem volt mibe kapaszkodnia, s a korlát nélküli galériáról négy métert zuhant, egyenesen az aljzatbetonra. Rutinból próbált tompítani, de csak annyit ért el, hogy nem a koponyájára zuhant. Hanem a gerincére. Az ütéstől, a fájdalomtól elájult. Mire magához tért, már a szirénázó mentőautó vitte a kórház felé. A férje riasztotta őket, aki előtt az emeletről csöpögő festék foltjai torz ijedlemmé álltak össze, ahogy megpillantotta mozdulatlan feleségét a végzetes zuhanás után fél órával (*a szék „kicsomagolása” kezdődik*).

A kórházi diagnózis kegyetlen gyorsasággal megszületett. A gerinc végzetes sérülése miatt Anna élete végéig rokkant marad, ha helyet akar változtatni, kerekesszékre kényszerül. Modern, sokfunkciós gépet kapott. Futárszolgálat vitte ki. Becsomagolva. Anna ágya mellé tették. Ő bámult egy darabig. Majd lassan tépni kezdte a csomagolást, hogy szembenézhesen cafatokra hullott életének négy keréken gördülő visszavonhatatlanságával. Laptopja régóta néma. Nem ír, nem fogad üzeneteket. Most újra kattog a klaviatúra. Utoljára. Búcsúleveleket fogalmaz.

ÍRÁSOS FORMÁK

Az óra 2. pontjának négy kiscsoportja dolgozik újra együtt.

Mindenki, akihez Annának/Almának valaha is köze volt, tud a tragédiáról. Részvettük, sajnálatuk teljes, de ez – lehet, hogy – kevés. Valamilyen módon mindenki segíteni szeretne. Igen, de hogyan?! A csoportok válasszanak egy nézőpontot – ötletrohammal szedjük össze együtt a lehetségeseket (tánc csoportok, férj, gyerekek stb.) –, és fogalmazzanak meg segítő mondatokat, hasznosnak tűnő életstratégiákat Anna számára. A csomagolópapír darabokra kerülnek fel az ötlet-darabok, melyekből összeilleszteni remélik a szétesett életet.

(Az óra utolsó képeiben ismét jelentősége lesz a megszületett és itt már egyszer felolvasandó kiscsoportos írásoknak.)

4. Vajon? – SZEREPCSERE

Az iménti nézőpont hordozója úgy dönt, hogy – minden bátorságát összeszedve –, felkeresi Annát és szóban is megpróbál hatni rá. A csoportok válasszák ki a legerősebbnek tűnő tanácsaikat, majd a SZEREPCSERE konvencióval, próbálják végiggondolni, vajon Anna hogyan fogadja őket, miket fog mondani. *(Tehát: Anna igazából nem jelenik meg, hanem az egyik csoporttag jeleníti meg őt azzal a céllal, hogy fel tudjanak készülni a lehetséges ellenállásra. Idő és játékbátorság függvénye, hogy megnézzük minden egyes csoport – felkészülés utáni – jelenetét, vagy a csoportok szimultán játéka után meghallgatjuk minden egyes nézőpont összegzését Anna várható reakcióiról.)*

5. RÉVÉSZ – narráció

Az óra befejező – feloldó – részéhez közeledve a tanár (a valós történet alapján) elmeséli Anna életének alakulását. Lassú, fokozatos elfogadásra, kiütkeresésre épült Anna további sorsa. A feléje áradó figyelem, törődő szeretet először abban segítette, hogy egyáltalán élve maradjon. Majd felkereste egy „révész”. A „révész” a sérültek, a tolókokcsiba kényszerültek világában az a régebb óta sérült személy, aki az új sérülést átviszi a másik oldalra, hogy az ne süllyedjen el, ne tűnjön el. Annán egy ilyen révész segített, s amikor megtalálta új életének új értelmét, már ő is sokak számára lett révész. Mi volt ez az új cél, új értelem? A „double dance”. A kettős tánc. Amikor egy kerekesszékeskel egy „normál” partner táncol. Megkoreografáltan vagy szabadon – de valószínűleg nagy örömemergiák felszabadításával. Annának most ilyen tánc csoportja van. Gyakorolnak, fellépnek, énekelnek.

6. ZÁRÓTÁNC: TABLÓ – HANGALÁFESTÉS – MONTÁZS

Éljünk meg valamennyi megélhető a „double dance” művelőinek életéből! Térkitöltés után párokban dolgozunk. A pár egyik tagja egy széken ül. Nem állhat fel, de a kezével, fejével mozoghat. A pár másik tagja olyan pózokat vesz fel, amelyekben a legkülönbözőbb kapcsolódási pontok alapján alakul ki kapcsolat – akár csak szemkontaktus – a széken ülővel. *(Elég az ÁLLÓKÉP, ne vegyük magunkra a mozgásos koreográfia kényelmetlen nehézségét! Egy-egy képbeállítás tulajdonképpen a „double dance” egy-egy*

pillanatát tükrözi. Fontos!!! Szerepcserével történjék a tánc! A pár mindkét tagja izlelje meg mindkét pozíciót!) A képek improvizatív módon jönnek létre, közben ugyanaz a Kiss Erzsi zene szól, mint a „régidőkben”, illetve a zene helyett néha a tanár a csoportok által a 3. pontban megfogalmazott segítő mondatokat (melyek az újra összeragasztott csomagolópapíron vannak a SZEREP A FALON mellett) olvassa a képek alá.

HANGALÁFESTÉS/MONTÁZS – záró pillanatként egy nagy KÖZÖS FOTÓ készül!

7. A foglalkozás zárása: végszó

Fő indítéka ezen utolsó mondatoknak az, hogy Szegeden épp a Magyar Kultúra Napján kísértük végig Szegedi Anna Alma sorsát – de, azt hiszem, az egyetemes mondatok önmagukért beszélnek az aktualitás nélkül is.

A kultúra (ÉKSZ – részletek):

- „1. [...] anyagi és szellemi értékek összessége, amelyeket az emberi társadalom létrehozott története során. [...]”
- „2. [...] (vál) egyéni műveltség [...] valakinek művelt volta, különösen a léleknek az a kifinomult állapot, amely a tapintatos, figyelmes magatartásban nyilvánul meg.”

Fülek

Sztrókey András

Csoport: Egy 7-8. osztályos, 14-16 fős általános iskolai csoport. Előny, ha van némi jártasságuk a drámában, de az óra enélkül is levezethető.

Téma: A másság elfogadása.

Fókusz: Felelősek vagyunk-e a másokkal való viselkedésünk következményeiért?

Keret: Egy érettségi előtt álló osztályba új tanuló érkezik, akit testi fogyatékossága (furcsasága) miatt ki-közösítenek. A fiút annyira zavarja a sok piszkálás, hogy egy hónap után úgy dönt, magántanuló lesz.

Kellék: kitöltetlen naptár, sapka

Tanári szerep: a fiú, tanár

Befogadásról és elutasításról szól a Fülek című óra. Az áldozat egy tizennyolc éves fiú, akinek szerencsétlen testi furcsasága miatt teszik pokollá életét új osztálytársai. A történet banális, és vállaltan manipulatív: az óra résztvevőit szinte belekényszeríti a kirekesztő osztálytárs szerepébe – egy olyan szerepbe, aminek felismerése nagy hatással lehet arra, aki ártatlan tréfának szánt egy-két viccesnek gondolt megjegyzést.

Jómagam egy hatévfolymos gimnázium tanáráként hetedik osztályosokkal, a drámával való egyik első találkozásukként játszottam az órát. Minden várakozásomat felülmúlta, hogy ezek az ártatlan gyerekek hogyan produkálták néhány perc alatt a diákcsinnyek legagresszívabb változatait. Székkihúzás, bántó megjegyzések hada, melegebb égtájjra küldés – hogy csak néhányat említsek azok közül a reakciók közül, amelyeket a kirekesztés pusztá lehetőségét nyújtó helyzet teremtett meg.

Pedig korántsem agresszív csoportról volt szó: egy békésen formálódó, okos közösség tagjai mutatták ki foguk fehérjét...

I. Kontextusépítés

Tanári **narráció** ismerteti, hogy az óra résztvevői egy mai nagyvárosi gimnázium tizenkettedikes osztályának tanulóit játsszák. Az osztály jó, de nem kiemelkedő tanulók összeszokott csoportja, az érettségi mindegyiküknek fontos, a legtöbben tovább szeretnének tanulni. A gyerekek negyedik éve egy osztályba járnak, sokat lógnak együtt az iskolán kívül is.

A keret pontosítása tanári **kérdésekkel** folytatódik, például:

- Ez egy összetartó osztály; vajon milyen programokat csinálhatnak együtt az iskolán kívül?
- Az idén is volt nyári tábor?

Ekkor létrehozuk a történetbeli osztályt: rövid gondolkodási idő alatt mindenki **kitalál** magának egy figurát, akit el is nevez. Ezután a teremben összeviszsa járkálva, körülbelül egy perc alatt mindenki megpróbál mindenkivel találkozni – azaz kezét fogni és **bemutatkozni**.